

CYNGOR SIR YNYS MÔN		
Adrodd i:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio	
Dyddiad:	8 Mai 2025	
Pwnc:	Materion, Risgiau a Chyfleoedd Archwilio Mewnol sy'n weddill	
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 MarcJones@ynysmon.llyw.cymru	
Awduron yr Adroddiad:	Marion Pryor Pennaeth Archwilio a Risg MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru	Nanette Williams Prif Archwilydd NanetteWilliams@ynysmon.llyw.cymru
Natur a Rheswm dros Adrodd: Mae'r adroddiad hwn yn bodloni gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011, sy'n gosod y dyletswyddau cyfreithiol y mae'n rhaid i bwyllgor archwilio o fewn cyngor eu cyflawni, yn enwedig o ran goruchwyllo trefniadau archwilio mewnol yr awdurdod. Mae cylch gorchwyl y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn cyflwyno cyfrifoldeb ar y pwyllgor i fonitro'r gwaith o weithredu camau cytunedig (3.4.8.10.10). Mae'r adroddiad hwn yn darparu diweddariad ar statws y materion, risgiau a chyfleoedd sy'n weddill y tynnwyd sylw atynt yn ystod yr Archwiliad Mewnol. Mae'r adroddiad hwn hefyd yn bodloni gofynion y Safonau Archwilio Mewnol Byd-eang (GIAS) newydd yn Sector Cyhoeddus y DU, sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r prif weithredwr archwilio sefydlu methodoleg i gadarnhau bod rheolwyr wedi gweithredu ar argymhellion archwiliadau mewnol neu gynlluniau gweithredu rheoli. Mae hyn yn cynnwys ymholi am gynnydd ar weithredu, cynnal asesiadau dilynol gan ddefnyddio dull sy'n seiliedig ar risg, a diweddarau statws y gweithredoedd rheoli mewn system olrhain (Safon 15.2). Mae trefniadau dilynol presennol Archwilio Mewnol yn cydymffurfio'n llwyr â'r Safonau Archwilio Mewnol Byd-eang newydd yn Sector Cyhoeddus y DU.		

1. Cyflwyniad

- 1.1. Mae Archwilio Mewnol, ar ran y Cyngor, yn monitro materion a risgiau sydd wedi cael eu hadnabod yn ystod gwaith archwilio drwy ei system olrhain camau, 4action.
- 1.2. Mae'r dangosfwrdd yn rhoi darlun gwir o berfformiad cyfredol mewn perthynas â mynd i'r afael a chamau sy'n weddill, ac mae'n hwyluso'r gwaith o olrhain ac adrodd y wybodaeth hon yn effeithiol. Mae'r Pennaeth Archwilio a Risg yn rhannu'r dangosfwrdd hwn yn aml gyda'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, fel rhan o'i hadroddiadau sy'n cynnig diweddariad ar archwilio mewnol.
- 1.3. Yn ogystal, mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio wedi gofyn os oes modd derbyn adroddiad manwl ar wahân sy'n amlinellu'r perfformiad cyffredinol o ran mynd i'r afael â chamau archwilio, ddwywaith y flwyddyn. Yn ei gyfarfod ar 21 Medi 2021, aeth y Pwyllgor blaenorol ati i ystyried a gwneud penderfyniad ynghylch y manylion y dylid eu cynnwys yn yr adroddiad, er mwyn bodloni ei anghenion sicrwydd yn y maes hwn.

2. Argymhelliad

2.1. Fod y Pwyllgor Llywodraeth ac Archwilio yn:

- Ystyried cynnydd y Cyngor mewn perthynas ag ymdrin â'r 'Materion / Risgiau / Chyfleoedd' Archwilio Mewnol sy'n weddill, a phenderfynu a yw hyn yn foddhaol.

Materion / Risgiau / Cyfleoedd Archwilio Mewnol sydd Angen Sylw

Mai 2025

Marion Pryor BA MA CMIIA CPFA ACFS

Nanette Williams MSc CMIIA CIA

Cynnwys

Cyflwyniad _____	1
Perfformiad Presennol _____	2
Graff 1 – Cyfanswm y gweithredoedd sydd angen sylw _____	2
Graff 2 - Gweithredoedd Hwyr _____	2
Graff 3 - Cyfanswm Materion / Risgiau / Cyfleoedd yn ôl statws _____	2
Graff 4 - Cyfanswm Materion / Risgiau / Cyfleoedd yn ôl statws (gweithredoedd y mae'r cyfnod a bennwyd ar gyfer eu cwblhau wedi dod i ben) _____	3
Graff 5 – Yr holl Faterion/Risgiau sydd angen sylw fesul blwyddyn _____	4
Atodiad 1: Statws Manwl Materion / Risgiau / Cyfleoedd 'Sylweddol' sydd angen sylw _____	6

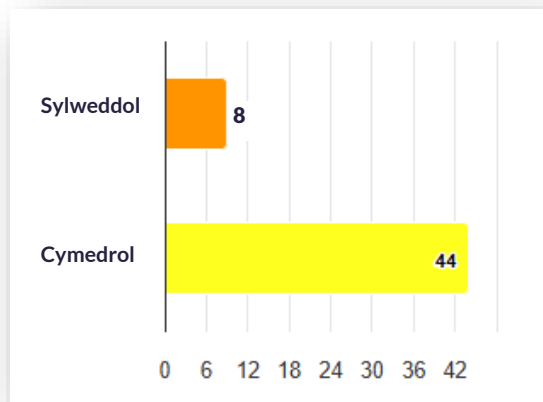
Cyflwyniad

1. Mae Cylch Gorchwyl y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn gosod cyfrifoldeb arno i fonitro gweithrediad y camau a gymerwyd gan reolwyr i fynd i'r afael â'r materion, risgiau a chyfleoedd a godwyd gan y gwasanaeth Archwilio Mewnol fel rhan o'i waith.
2. Er mwyn cyflawni'r ddyletswydd hon, mae'r Pwyllgor wedi gofyn am adroddiad manwl yn dangos perfformiad y Cyngor wrth fynd i'r afael â'r camau sydd angen sylw, a hynny ddwywaith y flwyddyn yn ei gyfarfodydd ym mis Ebrill a Medi.
3. Fel yr adroddwyd yn flaenorol, nid yw Archwilio Mewnol bellach yn gwneud argymhellion, ond yn hytrach mae'n adrodd ar 'Faterion' a 'Risgiau', ac, yn fwy diweddar, 'Cyfleoedd'. Er mwyn annog rheolwyr i fod yn atebol am y risgiau hyn, nhw sy'n gyfrifol am ddatblygu cynllun gweithredu er mwyn mynd i'r afael â'r materion, risgiau a chyfleoedd a nodwyd, ac rydym yn monitro'r camau a gymerwyd i fynd i'r afael â nhw.
4. Mae adroddiadau sydd wedi derbyn Sicrwydd 'Cyfyngedig', neu 'Dim' Sicrwydd yn destun adolygiad dilynol ffurfiol gan Archwilio Mewnol, ac mae adroddiad archwilio'n cael ei ddarparu sy'n cynnwys gradd sicrwydd. Rydym yn monitro'r holl faterion, risgiau a chyfleoedd eraill gan ddefnyddio system olrhain gweithredoedd corfforaethol y Cyngor (4action).
5. Rydym wedi datblygu a mireinio dangosfwrdd i ddefnyddwyr ar 4action, sy'n dangos darlun gwirioneddol o berfformiad cyfredol o ran mynd i'r afael â gweithredoedd sydd angen sylw, ac mae'n hwyluso'r gwaith o fonitro ac adrodd ar yr wybodaeth hon.
6. Rydym yn monitro gweithredoedd 'hwyr' yn barhaus er mwyn i ni dderbyn diweddariad prydlon ar gynnydd gan reolwyr.

Perfformiad Presennol

7. Mae'r pum graff isod yn dangos y gweithredoedd sydd angen sylw o fewn y Cyngor ar 31 Mawrth 2025. Mae diweddariad statws manwl ar y 8 mater/risg 'sylweddol' sy'n parhau i fod angen sylw wedi'i gynnwys hefyd yn [Atodiad 1](#).
8. Dylid nodi na chodwyd unrhyw faterion / risgiau / cyfleoedd 'Coch' neu 'Gritigol' yn ystod y flwyddyn, ac nid oes 'materion / risgiau / cyfleoedd' Coch neu 'Gritigol' angen sylw ar hyn o bryd.
9. Ar 31 Mawrth 2025, roeddem yn cadw llygaid ar 52 o weithredoedd oedd angen sylw. Roedd 8 ohonynt yn risgiau 'sylweddol' (ambr) a 44 yn 'gymedrol' (melyn), fel y dengys graff 1.

Graff 1 – Cyfanswm y gweithredoedd sydd angen sylw

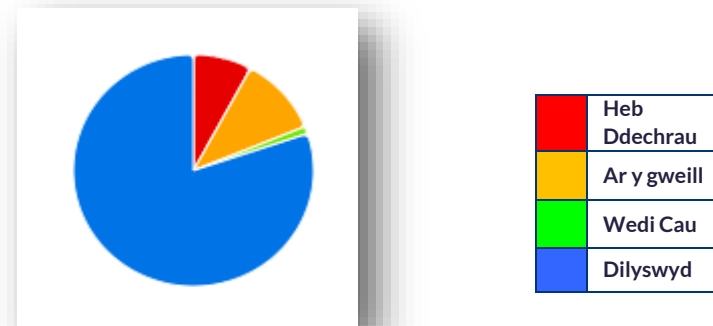

10. Rydym yn parhau i fonitro'r holl weithredoedd ac rydym yn cysylltu â rheolwyr pan fydd y cyfnod a bennwyd ar gyfer eu cwblhau'n dirwyn i ben, er mwyn sicrhau eu bod wedi derbyn sylw.

Graff 2 - Gweithredoedd Hwyr

11. Ar adeg ysgrifennu, ar hyn o bryd nid oes unrhyw gamau gweithredu sydd wedi cyrraedd eu dyddiad targed i'w cwblhau sydd wedi dod yn 'hwyr'.

Graff 3 - Cyfanswm Materion / Risgiau / Cyfleoedd yn ôl statws

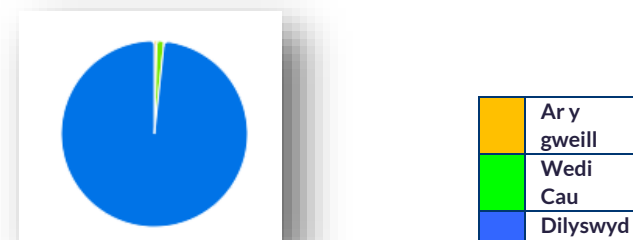

12. Mae Graff 3 yn dangos statws yr holl weithredoedd sydd angen sylw (heb ystyried y dyddiad a gytunwyd gyda rheolwyr i fynd i'r afael â nhw). Mae'n dangos fod rheolwyr

bellach wedi rhoi sylw i 82% o'r camau a gytunwyd ganddynt ac mae Archwilio Mewnol wedi dilysu 81%¹.

13. Mae'r 1% sy'n weddill ac sydd angen eu dilysu'n ffurfiol yn ymwneud ag adolygiad 'Rheoli Cyflenwyr TG'. Byddwn yn cynnal adolygiad dilynol o'r maes hwn ym mis Mehefin 2025 ac fel rhan o'r adolygiad hwnnw byddwn yn gwirio bod rheolwyr wedi rhoi'r gweithredoedd hyn ar waith yn llwyddiannus.
14. Mae'r gweithredoedd sydd 'heb ddechrau' yn ymwneud â sawl archwiliad a gwblhawyd yn ddiweddar ac nid yw'r cyfnod a bennwyd ar gyfer cwblhau'r gweithredoedd wedi dirwyn i ben eto. Mae'r rhain yn cynnwys:
 - Recriwtio a Chadw Staff
 - Rheolaethau Atal Twyll ar gyfer ad-daliadau Refeniw
 - Gwariant ar Gontractwyr Trydanol
 - Safonau Diogelwch Data y Diwydiant Cardiau Talu (PCI DSS)
15. Pan fydd y dyddiadau cwblhau'n agosáu, byddwn yn cysylltu â rheolwyr i ofyn am ddiweddariad er mwyn mesur cynnydd.

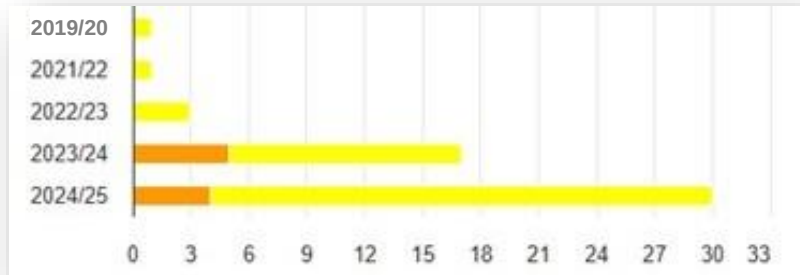
Graff 4 - Cyfanswm Materion / Risgiau / Cyfleoedd yn ôl statws (gweithredoedd y mae'r cyfnod a bennwyd ar gyfer eu cwblhau wedi dod i ben)

16. Yn wahanol i Graff 3, mae Graff 4 yn dangos statws yr holl weithredoedd y mae'r cyfnod a bennwyd ar gyfer eu cwblhau wedi dod i ben. Mae'n dangos bod 98% o'r gweithredoedd hyn wedi derbyn sylw.
17. Mae Archwilio Mewnol wedi dilysu'r cyfan bron, ond fel y nodir uchod, mae'r gweithredoedd sydd heb gael eu dilysu'n ymwneud â'r archwiliad 'Rheoli Cyflenwyr TG'.
18. Byddwn yn ymestyn dyddiadau cwblhau ar gyfer rhai gweithredoedd weithiau, ond dim ond os yw'r gwasanaeth yn gallu darparu rheswm dilys ar gyfer hynny, e.e. mae'n amlwg nad yw'r dyddiad gwreiddiol yn gyraeddadwy gan fod angen gwneud rhagor o waith er mwyn mynd i'r afael â'r mater/risg.

¹Mae Archwilio Mewnol yn dilysu'r holl weithredoedd sydd 'wedi cau' er mwyn sicrhau eu bod yn fodlon fod y camau a gymerwyd gan reolwyr wedi mynd i'r afael â'r risg gwreiddiol a nodwyd.

Graff 5 – Yr holl Faterion/Risgiau sydd angen sylw fesul blwyddyn

	Critigol
	Sylweddol
	Cymedrol

19. Fel y nodir uchod, nid yw 52 o'r gweithredoedd wedi cael eu cwblhau'n llawn eto.
20. Maent yn cwmpas blynyddoedd ariannol rhwng 2019/20 a 2024/25. Er bod graff 5 yn dangos fod y rhan fwyaf yn ymwneud â'r flwyddyn ariannol gyfredol a'r flwyddyn ariannol ddiwethaf, mae rhai materion/risgiau/cyfleoedd yn dyddio'n ôl i 2019/20 a 2021/22 nad yw rheolwyr wedi ymdrin â nhw'n llawn eto.
21. Mae'r gweithredoedd hyn yn ymwneud â chwblhau trefniadau mapio sicrwydd y Cyngor a digideiddio proses y Cyngor ar gyfer ymgeisio am dŷ. Mae'r gweithredoedd hyn yn derbyn sylw.

22. Rhoddwyd blaenoriaeth risg 'cymedrol' neu 'felyn' i'r ddau, a chawsom sicrwydd gan reolwyr fod:

- Y Cyngor wedi uwchraddio ei system Rheoli Risgiau ac mae Archwilio Mewnol yn cofnodi sicrwydd trydydd llinell fel mater o drefn ar ôl cwblhau gwaith archwilio perthnasol. Fodd bynnag, bydd CIPFA (Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifeg) cyhoeddi canllawiau mapio sicrwydd ar gyfer awdurdodau lleol maes o law ac felly mae'r Cyngor wedi rhoi'r gorau i ddatblygu ei fap sicrwydd ymhellach am y tro, hyd nes bydd y canllawiau hyn ar gael.
- Mae profion terfynol yn cael eu cynnal ar broses y Cyngor ar gyfer ymgeisio am dŷ trwy'r system CRM (Rheoli Cysylltiadau Cwsmer). Mae'r gwasanaeth Tai yn disgwyl y bydd y system ymgeisio ar-lein yn cael ei chyflwyno yn ystod y 2 neu 3 mis nesaf.

23. Dylid nodi nad oes unrhyw faterion / risgiau / cyfleoedd 'sylweddol' yn dyddio'n ôl ymhellach na 2023/24. Dengys hyn fod rheolwyr yn blaenoriaethu mynd i'r afael â risgiau sydd â blaenoriaeth uwch.
24. Yn ogystal, er mwyn sicrhau bod gwasanaethau'n mynd i'r afael â'u materion / risgiau / cyfleoedd yn llwyddiannus ac yn brydlon, gofynnir i berchnogion gweithredoedd sydd heb eu datrys 12 mis yn dilyn y dyddiad cwblhau gwreiddiol esbonio i'r Pwyllgor y rhesymau am yr oedi wrth fynd i'r afael â'r gweithredoedd.
25. Ar hyn o bryd mae dau fater / risg / cyfle 'sylweddol' neu 'ambr' yn y categori hwn, ac maent yn ymwneud â'r archwiliad

‘Adennill y Dreth Gyngor, Trethi Busnes a Mân Ddyledion’, ac yn benodol, adennill hen ddyledion a phrosesau ar gyfer adennill mân ddyledion trwy’r Llys Sirol.

26. Mae ein hadroddiad dilynol terfynol yn cynnwys rhagor o fanylion am gynnydd wrth fynd i’r afael â’r materion/risgiau/cyfleoedd hyn, ac mae wedi’i gynnwys yn adroddiad diweddarau’r Pennaeth Archwilio a Risg a gyflwynir i’r cyfarfod hwn. Bydd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 yn bresennol yng nghyfarfod y Pwyllgor ar 8 Mai 2025 er mwyn cyflwyno diweddariad pellach.
27. Mae diweddariad manwl ar statws y wyth mater / risg / cyfle ‘sylweddol’ sydd angen sylw ac sy’n cael eu monitro yn 4action yn dilyn yn [Atodiad 1](#).
28. Byddwn yn cadw llygaid ar yr holl weithredodd sydd angen sylw er mwyn sicrhau eu bod yn cael eu cwblhau.

Atodiad 1: Statws Manwl Materion / Risgiau / Cyfleoedd ‘Sylweddol’ sydd angen sylw

Teitl yr Archwiliad	Blwyddyn yr Archwiliad	Dyddiad Cyhoeddi'r Adroddiad	Dyddiad Targed Presennol	Gradd Sicrwydd yr Adroddiad*	Crynodeb o'r Mater / Risg / Cyfle	Statws Presennol
Adennill y Dreth Gyngor, Trethi Annomestig a Mân Ddyledion	2023/24	Medi 2023	2025/26	Cyfyngedig	Mae gan y Cyngor nifer o fân ddyledion lle nad oes camau wedi eu cymryd i geisio eu hadennill ers nifer o flynyddoedd. Trwy beidio â gweithredu proses reolaidd a systematig i adolygu hen ddyledion, mae risg y bydd y symiau sy'n ddyledus yn dod yn segur, ac yn parhau i fod yn segur, gan olygu colled ariannol i'r Cyngor.	Cynhaliom adolygiad dilynol ffurfiol yn ddiweddar o Adennill y Dreth Gyngor, Trethi Annomestig a Mân Ddyledion. Rydym yn darparu diweddariad mwy manwl i'r Pwyllgor yn ein hadroddiad dilynol terfynol sydd wedi'i gynnwys yn adroddiad diweddarau'r Pennaeth Archwilio a Risg.
Adennill y Dreth Gyngor, Trethi Annomestig a Mân Ddyledion	2023/24	Medi 2023	2025/26	Cyfyngedig	Nid yw'r Cyngor wedi ceisio adennill hen fân ddyledion nad ydynt wedi cael eu talu trwy'r Llys Sirol ers 2019-20.	Fel yr uchod.
Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl	2023/24	Mawrth 2024	01/10/25	Cyfyngedig	Nid yw dangosyddion perfformiad allweddol (DPA) presennol y Cyngor ar gyfer Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl yn alinio ag amserlenni disgwylidig Llywodraeth Cymru mewn perthynas â Safonau Gwasanaeth ar gyfer Addasiadau Tai.	Cynhaliom adolygiad dilynol ffurfiol yn ddiweddar o Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl. Rydym yn darparu diweddariad mwy manwl i'r Pwyllgor yn ein hadroddiad dilynol terfynol sydd wedi'i gynnwys yn adroddiad diweddarau'r Pennaeth Archwilio a Risg.

Teitl yr Archwiliad	Blwyddyn yr Archwiliad	Dyddiad Cyhoeddi'r Adroddiad	Dyddiad Targed Presennol	Gradd Sicrwydd yr Adroddiad*	Crynodeb o'r Mater / Risg / Cyfle	Statws Presennol
Prosesau Incwm y Swyddogaeth Morwrol	2023/24	Mehefin 2024	30/04/25	Rhesymol	Mae dibyniaeth y gwasanaeth ar drafodion arian parod yn creu risgiau ariannol, y risg o dwyll a risgiau iechyd a diogelwch.	Yn ddiweddar, cynhaliom adolygiad dilynol ffurfiol o Brosesau Incwm y Swyddogaeth Morwrol. Rydym yn darparu diweddariad mwy manwl i'r Pwyllgor yn ein hadroddiad dilynol terfynol sydd wedi'i gynnwys yn adroddiad diweddarau'r Pennaeth Archwilio a Risg.
Datblygu Tai (YM15)	2024/25	Rhagfyr 2024	30/04/25	Rhesymol	Mae oedi sylweddol wrth adnewyddu eiddo y mae'r Cyngor wedi eu prynu'n ôl, ac oedi wedyn o ran eu gosod i denantiaid, yn atal y Cyngor rhag cynyddu nifer y tai cymdeithasol / fforddiadwy sydd ar gael yn brydlon.	Mae gwaith yn mynd rhagddo i fynd i'r afael â'r mater/cyfle/risg hwn. Mae'r Gwasanaeth Tai wedi: • Creu swydd Clerc Gwaith ac mae'n mynd ati i recriwtio i'r swydd honno. Ar ôl i'r swyddog gael ei benodi bydd yn monitro cynnydd yn erbyn contractau datblygu. • Nodi eiddo perthnasol i'w prynu'n ôl y gellir ei defnyddio dros dro fel llety dros dro / argyfwng ar gyfer unigolion sydd mewn perygl o ddod yn ddigartref. Bydd cynllun peilot i osod yr eiddo i'r perwyl hwn yn cychwyn pan fydd y gwaith sydd angen ei wneud wedi'i gwblhau. • Ymestyn strwythurau adrodd ar eiddo gwag i gynnwys eiddo sy'n cael eu prynu'n ôl.

Teitl yr Archwiliad	Blwyddyn yr Archwiliad	Dyddiad Cyhoeddi'r Adroddiad	Dyddiad Targed Presennol	Gradd Sicrwydd yr Adroddiad*	Crynodeb o'r Mater / Risg / Cyfle	Statws Presennol
Datblygu Tai (YM15)	2024/25	Rhagfyr 2024	01/06/25	Rhesymol	Mae dull caffael y Gwasanaeth Tai mewn perthynas ag eiddo sy'n cael ei brynu'n ôl, h.y. cynnwys grŵp o nifer o eiddo sydd wedi cael eu prynu yn ôl ac sydd angen eu hadnewyddu mewn un tendr, yn cyfrannu at oedi sylweddol wrth ail-osod yr eiddo hynny, fel y manylir yn y mater/risg/cyfle uchod.	Mae'r Gwasanaeth Tai yn ystyried a yw Cytundeb Fframwaith Contractwyr y Gwasanaethau Tai yn addas i'w ddefnyddio ar gyfer eiddo sydd wedi cael ei brynu'n ôl er mwyn lleihau'r amser a gymer i'w hadnewyddu. Fel y nodwyd uchod, mae'r Gwasanaeth hefyd yn cychwyn cynllun peilot er mwyn defnyddio'r eiddo fel llety dros dro / argyfwng gan olygu y bydd modd trefnu prosesau tendro tra bod rhywun yn byw yn yr eiddo.
Archwiliad TG - Safonau Diogelwch Data y Diwydiant Cardiau Talu (PCI DSS)	2024/25	Mawrth 2025	30/09/25	Rhesymol	Nid yw'r Cyngor eto wedi cwblhau'r holiadur hunanasesu PCI DSS ar gyfer ei holl sianelau talu.	Nid yw'r cyfnod ar gyfer cwblhau'r weithred wedi dod i ben eto. Rydym yn darparu rhagor o wybodaeth i'r Pwyllgor yn ein hadroddiad terfynol sydd wedi'i gynnwys yn adroddiad diweddarau'r Pennaeth Archwilio a Risg.
Archwiliad TG - Safonau Diogelwch Data y Diwydiant Cardiau Talu (PCI DSS)	2024/25	Mawrth 2025	30/09/25	Rhesymol	Nid yw prosesau presennol ar gyfer derbyn taliadau gyda cherdyn dros y ffôn yn cydymffurfio â PCI DSS.	Nid yw'r cyfnod ar gyfer cwblhau'r weithred wedi dod i ben eto. Fel yr uchod

*Gradd sicrwydd bresennol - naill ai pan gynhaliwyd yr archwiliad gwreiddiol neu yn dilyn adolygiad dilynol.